

POLITYKA OCHRONY DZIECI PRZED KRZYWDZENIEM

STANDARDY OCHRONY MAŁOLETNI

PROCEDURY

I. ZASADY ZAPEWNIAJĄCE BEZPIECZNE RELACJE MIĘDZY MAŁOLETNIM A PERSONELEM, ZACHOWANIA NIEDOZWOLONE WOBEC MAŁOLETNI

1. Naczelną zasadą wszystkich czynności podejmowanych przez personel jest działanie dla dobra dziecka i w jego najlepszym interesie.
2. Personel ma obowiązek traktować dziecko z szacunkiem oraz uwzględnia jego godność i potrzeby.
3. Personel jest zobowiązany do utrzymywania profesjonalnej relacji z dziećmi i każdorazowego rozważenia, czy jego reakcja, komunikat bądź działanie wobec dziecka jest adekwatne do sytuacji, bezpieczne, uzasadnione i sprawiedliwe wobec innych dzieci.
4. Personel ma obowiązek działać w sposób otwarty i przejrzysty dla innych, aby zminimalizować ryzyko błędnej interpretacji swojego zachowania.
5. Zasady komunikacji z dziećmi:
  - a) W komunikacji z dziećmi zachowuj cierpliwość i szacunek;
  - b) Słuchaj uważnie dzieci i udzielaj im odpowiedzi adekwatnych do ich wieku i danej sytuacji;
  - c) Nie wolno zawstydzać, upokarzać, lekceważyć i obrażać dziecka; nie wolno krzyczeć na dzieci w sytuacji innej niż wynikająca z zagrożenia bezpieczeństwa dziecka lub innych dzieci;
  - d) Nie wolno ujawniać informacji wrażliwych dotyczących dziecka wobec osób nieuprawnionych, w tym wobec innych dzieci; obejmuje to wizerunek dziecka, informacje o jego sytuacji rodzinnej, ekonomicznej, medycznej, opiekuńczej i prawnej;
  - e) Podejmując decyzję dotyczące dziecka, poinformuj je o tym i staraj się brać pod uwagę jego oczekiwania;
  - f) Szanuj prawo dziecka do prywatności; jeśli konieczne jest odstępnie od zasady poufności, aby chronić dziecko, wyjaśnij mu to jak najszybciej, jak to możliwe;
  - g) Jeśli pojawi się konieczność porozumiewania się z dzieckiem na osobności, zostaw uchylone drzwi do pomieszczenia i zadbaj, aby być w zasięgu wzroku innych; możesz też poprosić drugiego pracownika o obecność podczas takiej rozmowy;
  - h) Nie wolno zachowywać się w obecności dzieci w sposób niestosowny; obejmuje to używanie wulgarnych słów, gestów, żartów, czynienie obraźliwych uwag, nawiązywanie w wypowiedziach do aktywności bądź atrakcyjności seksualnej oraz wykorzystywanie wobec dziecka relacji władzy lub przewagi fizycznej (zastraszanie, przymuszanie, groźby);
  - i) Zapewnij dzieci, że jeśli czują się niekomfortowo w jakiejś sytuacji, wobec konkretnego zachowania lub słów, mogą o tym powiedzieć Tobie lub wskazanej osobie (w zależności od procedur interwencji, jakie przyjęła instytucja i mogą oczekiwać odpowiedniej reakcji i/lub pomocy).
6. Działania personelu z dziećmi:
  - a) Doceniaj i szanuj wkład dzieci w podejmowanie działania, aktywnie je angażuj i traktuj równo bez względu na ich płeć, orientację seksualną, sprawność/niepełnosprawność, status społeczny, etniczny, kulturowy, religijny i światopogląd;

- b) Unikaj faworyzowania dzieci;
- c) Nie wolno nawiązywać z dzieckiem jakichkolwiek relacji romantycznych lub seksualnych ani składać mu propozycji o nieodpowiednim charakterze; obejmuje to także komentarze seksualne, żarty, gesty oraz udostępnianie dzieciom treści erotycznych i pornograficznych, bez względu na ich formę;
- d) Nie wolno utrwałać wizerunku dziecka (filmowanie, nagrywanie głosu, fotografowanie) dla potrzeb prywatnych; dotyczy to także umożliwienia osobom trzecim utrwalenia wizerunków dzieci, jeśli dyrekcja nie została o tym poinformowana, nie wyraziła na to zgody i nie uzyskała zgód rodziców/opiekunów prawnych oraz samych dzieci;
- e) Nie wolno proponować dzieciom alkoholu, wyrobów tytoniowych ani nielegalnych substancji, jak również używać ich w obecności dzieci;
- f) Nie wolno przyjmować pieniędzy ani prezentów od dziecka ani rodziców/opiekunów dziecka; nie wolno wchodzić w relacje jakiegokolwiek zależności wobec dziecka lub rodziców/opiekunów prawnych; nie wolno zachowywać się w sposób mogący sugerować innym istnienie takiej zależności i prowadzący do oskarżeń o nierówne traktowanie bądź czerpanie korzyści majątkowych i innych; nie dotyczy to okazjonalnych podarków związanych ze świętami w roku szkolnym, np. kwiatów, prezentów składkowych czy drobnych upominków;
- g) Wszystkie ryzykowne sytuacje, które obejmują zauroczenie dzieckiem przez pracownika lub pracownikiem przez dziecko, muszą być raportowane dyrekcji; jeśli jesteś świadkiem, reaguj stanowczo, ale z wyczuciem, aby zachować godność osób zainteresowanych.

7. Kontakt fizyczny z dziećmi:

- a) Każde przemocowe działanie wobec dziecka jest niedopuszczalne. Istnieją jednak sytuacje, w których kontakt fizyczny z dzieckiem może być stosowny i spełnia zasady bezpiecznego kontaktu – jest odpowiedzią na potrzeby dziecka w danym momencie, uwzględnia wiek dziecka, etap rozwojowy, płeć, kontekst kulturowy i sytuacyjny. Nie można jednak wyznaczyć uniwersalnej stosowności każdego takiego kontaktu fizycznego, ponieważ zachowanie odpowiednie wobec jednego dziecka może być nieodpowiednie wobec innego. Należy zawsze kierować się profesjonalnym osądem, słuchając, obserwując i odnotowując reakcje dziecka, pytając je o zgodę na kontakt fizyczny (np. przytulenie) i zachowując świadomość, że nawet przy Twoich dobrych intencjach taki kontakt może być błędnie zinterpretowany przez dziecko lub osoby trzecie;
- b) Nie wolno bić, szturchać, popychać ani w jakikolwiek sposób naruszać integralności fizycznej dziecka;
- c) Nigdy nie wolno dotykać dziecka w sposób, który może być uznany za nieprzyzwoity lub niestosowny;
- d) Zawsze należy być gotowym na wyjaśnienie swoich działań;
- e) Nie należy angażować się w takie aktywności jak: łaskotanie, udawane walki z dziećmi czy brutalne zabawy fizyczne;
- f) Należy zachować szczególną ostrożność wobec dzieci, które doświadczyły nadużycia i krzywdzenia, w tym seksualnego, fizycznego lub zaniedbania; takie doświadczenia mogą czasem sprawić, że dziecko będzie dążyć do nawiązania niestosownych bądź nieadekwatnych fizycznych kontaktów z dorosłymi; w takich sytuacji należy reagować z wyczuciem, jednak stanowczo i pomóc dziecku zrozumieć znaczenie osobistych granic;
- g) Kontakt fizyczny z dzieckiem nigdy nie może być niejawny bądź ukrywany, wiązać się z jakąkolwiek gratyfikacją ani wynikać z relacji władzy;

- h) Jeśli będziesz świadkiem jakiegokolwiek z wyżej opisanych zachowań i/lub sytuacji ze strony innych dorosłych lub dzieci, zawsze poinformuj o tym osobę odpowiedzialną i/lub postępuj zgodnie z obowiązującą procedurą interwencji;
  - i) W sytuacjach wymagających czynności pielęgnacyjnych i higienicznych wobec dziecka unikaj innego niż niezbędny kontaktu fizycznego z dzieckiem; dotyczy to zwłaszcza pomagania dziecku w ubieraniu i rozbieraniu, jedzeniu, myciu, przewijaniu i w korzystaniu z toalety; zadbaj o to, aby podczas w/w czynnościach asystowała Ci inna osoba z przedszkola;
  - j) Podczas dłuższych niż jednodniowe wycieczki i wyjazdy niedopuszczalne jest spanie z dzieckiem w jednym łóżku lub w jednym pokoju.
8. Kontakty poza godzinami pracy:
- a) Kontakt z dziećmi powinien odbywać się wyłącznie w godzinach pracy i dotyczyć celów edukacyjnych lub wychowawczych;
  - b) Nie wolno utrzymywać prywatnych kontaktów z dziećmi;
  - c) Utrzymywanie relacji towarzyskich lub rodzinnych (jeśli dzieci i rodzice/opiekunowie są osobami bliskimi wobec pracownika) wymaga zachowania poufności wszystkich informacji dotyczących innych dzieci, ich rodziców oraz opiekunów.
9. Bezpieczeństwo online.
- a) Należy być świadomym zagrożeń i ryzyka wynikającego z rejestrowania swojej prywatnej aktywności w sieci przez aplikacje i algorytmy, ale także swoich własnych działań w Internecie. Należy pamiętać, że jeśli pracownik posiada profil publicznie dostępny, to jego aktywność mogą śledzić dzieci oraz ich rodzice/opiekunowie;
10. Niedopuszczalne jest stosowanie przemocy wobec dziecka w jakiegokolwiek formie.
11. Realizując w/w zasady personel działa w ramach obowiązującego prawa, przepisów wewnętrznych instytucji oraz swoich kompetencji.
12. Zasady bezpiecznych relacji personelu z dziećmi obowiązują wszystkich pracowników, stażystów, wolontariuszy.
13. Znajomość zaakceptowanie zasad potwierdza się pisemnie.

II. ZASADY WSPIERANIA BEZPIECZNYCH RELACJI MIĘDZY RÓWIEŚNIKAMI

1. Naczelną zasadą relacji powinno być działanie z szacunkiem przy uwzględnieniu godności i potrzeb wszystkich małych.
2. Stosowanie przemocy przez małego wobec innego małego jest niedopuszczalne.
3. Do zachowań absolutnie niedopuszczalnych zalicza się: znęcanie się, przemoc słowna, psychiczna i fizyczna, używanie języka wulgarne, używanie wulgarnych gestów i żartów, czynienie obraźliwych uwag, nawiązywanie w wypowiedziach do aktywności lub atrakcyjności seksualnej, wykorzystywanie przewagi fizycznej tj. zastraszanie, przymuszanie, groźby.
4. Dzieciom nie wolno się wzajemnie zawstydząć, upokarzać, lekceważyć i obrażać; nie wolno krzyczeć na siebie wzajemnie.
5. Dzieci powinni szanować prawo innych dzieci do prywatności.

III. PROCEDURA POSTĘPOWANIA W PRZYPADKU AGRESYWNEGO ZACHOWANIA DZIECKA

Nauczyciel bądź pracownik, który jest świadkiem agresywnego zachowania dzieci (bójka, pobicie) jest zobowiązany do wykonania następujących czynności:

1. Natychmiast reaguje słownie w sposób stanowczy i zdecydowany na zaistniałą sytuację:
  - a) Odizolowuje od grupy dziecko zachowujące się agresywnie;
  - b) W razie potrzeby wzywa pomoc (innego nauczyciela);
  - c) Udziela pomocy ofierze agresji i zapewnia bezpieczeństwo pozostałym uczniom;
2. Jeśli to możliwe, ustala przyczyny agresji. Przeprowadza rozmowy ze stronami konfliktu, w celu uświadomienia im niewłaściwego zachowania. O zajściu informuje dyrektora przedszkola.
3. Wychowawca informuje rodziców dziecka o jego agresywnym zachowaniu, zwracając uwagę na konieczność przeprowadzenia przez rodziców rozmowy z dzieckiem.
4. Wychowawca informuje rodziców ofiary agresji.
5. Nauczyciele, wychowawca, świadkowie lub dyrektor sporządza notatkę ze zdarzenia w zeszycie konsultacji lub innych formalnym dokumencie. Notatkę podpisują rodzice wszystkich dzieci biorących bezpośredni udział w zdarzeniu (dziecko agresywne, dziecko będące ofiarą).
6. W przypadku konieczności zdyscyplinowania wyjątkowo agresywnego dziecka możliwe jest wezwanie policji w celu podjęcia interwencji zapewniającej bezpieczeństwo dzieciom oraz pracownikom przedszkola. W takiej sytuacji rodzic/ opiekun dziecka agresywnego natychmiast jest powiadamiany telefonicznie przez pracownika przedszkola w celu jak najszybszego pojawienia się w przedszkolu.
7. Dyrektor wraz z nauczycielami i rodzicami przeprowadza rozmowy z agresywnym dzieckiem.
8. Zachowanie agresywne u dziecka należy skonsultować z psychologiem dziecięcym oraz podjąć działania wychowawcze i/lub terapeutyczne zgodnie z zaleceniami.
9. W sytuacji, gdy dziecko w dalszym ciągu stwarza zagrożenie dla siebie oraz innych dzieci w przedszkolu, dyrektor przedszkola w porozumieniu z wychowawcą kieruje wnioskiem do Sądu Rejonowego, Wydziału Rodzinnego i Nieletnich o zastosowanie środka wychowawczego zapobiegającego demoralizacji dziecka.

IV. PROCEDURA POSTĘPOWANIA W PRZYPADKU WYSTĄPIENIA NA TERENIE PRZEDSZKOLA ZACHOWANIA AGRESYWNEGO U DZIECKA, NIOSĄCYCH ZAGROŻENIE DLA ZDROWIA I ŻYCIA

1. W przypadku, gdy nauczyciel/wychowawca lub inny pracownik przedszkola zauważy dziecko, którego zachowanie jest agresywne w stosunku do innych dzieci powinien podjąć natychmiastowe działania, mające na celu przerwanie, wyeliminowanie tych czynów i kolejno powiadomić o tym fakcie dyrektora przedszkola.
2. Pracownik przedszkola powinien w sposób stanowczy i zdecydowany zakomunikować sprawcy, bądź sprawcom tej agresji, że nie wyraża zgody na takie zachowanie w formie wyraźnych, krótkich i zrozumiałych zwrotów do dziecka.
3. W razie potrzeby należy niezwłocznie odseparować dziecko agresywnie od pokrzywdzonych i przekazać do pod opiekę innemu nauczycielowi/dyrektorowi/pracownikowi przedszkola.
4. Należy ustalić przebieg wydarzeń, ofiary oraz świadków zdarzenia.
5. W przypadku niewielkich obrażeń należy wykonać pierwszą pomoc przedmedyczną.
6. Jeśli występuje stan zagrożenia życia (ofiara nieprzytomna) dyrektor przedszkola/wychowawca/nauczyciel wzywa natychmiast karetkę pogotowia, nawet bez uzyskania zgody rodziców/opiekunów prawnych.
7. Wychowawca/dyrektor przedszkola powinien niezwłocznie wezwać do natychmiastowego stawienia się przedszkolu rodziców i opiekunów prawnych dziecka agresywnego.
8. Wychowawca wraz z dyrektorem przedszkola organizują spotkanie z rodzicami dziecka agresywnego oraz dziecka poszkodowanego i przeprowadzają rozmowy z rodzicami obydwu stron. Wspólnie ustalają sposób wsparcia poszkodowanemu oraz działania mające na celu korekcję zachowania sprawcy.
9. Wychowawca grupy wraz pozostałymi pracownikami, będącymi świadkami zajścia, sporządza notatkę służbową wraz ze sprawozdaniem ze spotkania z rodzicami. Notatkę należy przekazać dyrektorowi do wglądu oraz potwierdzenia.
10. Jeśli sprawa nie jest poważna, a miała jedynie charakter konfliktowy pomiędzy dziećmi, wychowawca i dyrektor przedszkola decydują o dalszym postępowaniu w sprawie: wprowadzenie pogadank, objęcie wsparciem emocjonalno-społecznym dzieci, prowadzenie innych działań mających na celu złagodzenie konfliktu oraz zapobieganiu tego typu zachowań.
11. W przypadku wszczynania kolejnych ataków przez agresywne dziecko, pomimo działań ze strony przedszkola, dyrektor może kierować sprawę na policję lub/i poinformować sąd rodzinny.

V. ZASADY USTALANIA PLANU WSPARCIA MAŁOLETNIEGO PO UJAWNIENIU KRZYWDZENIA

Gdy sygnały tylko pośrednio wskazują na krzywdzenie dziecka, musimy je potwierdzić, aby mieć przesłanki do podjęcia interwencji. Należy postępować według następujących etapów:

1. Rozpoznawanie sygnałów, które mogą wskazywać na krzywdzenie.
2. Sprawdzenie sygnałów poprzez zbieranie dodatkowych informacji.
  - Zbieranie informacji od innych pracowników przedszkola,
  - Współpracowanie z innymi instytucjami i osobami np. kuratorem sądowym, pracownikiem socjalnym, dzielnicowym,
  - Analiza dokumentacji przedszkola np. nieobecności dziecka, notatki na temat zachowania dziecka, itp.,
  - Należy być czujnym na ślady pobicia dziecka, niechęć dziecka do rozbierania się, oznaki bólu przy poruszaniu się,
  - Należy zwracać uwagę na zaburzone zachowanie dziecka, które może być skutkiem krzywdzenia,
  - Należy być czujnym na zachowania rodziców/ opiekunów wobec dziecka na terenie przedszkola, możliwe jest bycie świadkiem krzywdzących zachowań wobec dziecka,
  - Nawiązanie kontaktu z pracownikami z innych instytucji współpracujących z danym dzieckiem i jego rodziną; może się okazać, że oni także dostrzegli sygnały krzywdzenia, mogą też podjąć działania w kierunku sprawdzenia informacji, które posiadamy.
3. Potwierdzenie sygnałów z innych źródeł.
  - Po zweryfikowaniu naszych podejrzeń, że dziecko jest krzywdzone, mogą nam pomóc informacje pochodzące od różnych osób z jego otoczenia: innych dzieci z tej samej rodziny, rodziców dziecka, innych osób z rodziny, osób z dalszego otoczenia np. sąsiadów, znajomych,
  - Przy ocenie prawdziwości sygnałów przyjmujemy zasadę, że jeżeli są one potwierdzone z kilku źródeł, wzrasta prawdopodobieństwo krzywdzenia.
4. Analiza zebranych informacji – diagnoza problemu krzywdzenia dziecka.
  - Po zebraniu wszystkich dostępnych informacji konieczna jest analiza, tak aby uzyskać obraz sytuacji dziecka, ocenić zagrożenia i możliwości wsparcia dla dziecka;
  - Należy przeanalizować następujące informacje:
    - Czy sygnały wskazujące na krzywdzenie dziecka zostały potwierdzone przez informacje z innych źródeł? Kto jeszcze może mieć informacje o sytuacji dziecka?
    - Kto krzywdzi dziecko?
    - W jaki sposób?
    - Czy doszło do naruszenia prawa? To ważne, ponieważ Kodeks karny i ustawa o przeciwdziałaniu przemocy w rodzinie nakładają na instytucję obowiązek zawiadamiania o przestępstwach popełnionych na szkodę dzieci.
    - W jakim stopniu zagrożone jest bezpieczeństwo dziecka? (zdrowie, życie, rozwój)
    - Kto może być sojusznikiem dziecka w rodzinie?
5. Zaplanowanie i przeprowadzenie interwencji w przypadku potwierdzenia krzywdzenia dziecka.

- Celem interwencji jest przełamanie mechanizmów obronnych, które silnie działają w rodzinie zaprzeczającej krzywdzenie dziecka; pokazanie rodzinie prawdy o jej sytuacji i stworzenie warunków do korzystania ze specjalistycznej pomocy.
- Podejmując interwencję należy brać pod uwagę dynamikę systemu rodzinnego, a także rodzaj problemów, które uszkadzają jej funkcjonowanie. **Każde działanie adresowane do jednej z osób w rodzinie może wpłynąć na zmianę w całym systemie, a tym samym na sytuację i bezpieczeństwo dziecka.**
- Najskuteczniejsze może być oddziaływanie na cały system – spotkania ze wszystkimi członkami rodziny.
- Z punktu widzenia ochrony i bezpieczeństwa dziecka niezwykle ważne jest znalezienie w rodzinie **sojusznika, który będzie ochraniać dziecko „od wewnątrz”** w czasie prowadzenia działań interwencyjnych.
- Należy określić, który rodzic jest „krzywdzący” dziecko, a który jest „niekrzywdzącym biernym świadkiem”.
- W przypadku aktywnego krzywdzenia dziecka należy równoległe z rozmowami interwencyjnymi podjąć działania prawne – **zawiadomić sąd rodzinny lub/i policję.**
- Najważniejsze w interwencji jest **zapewnienie dziecku bezpieczeństwa** oraz wzbudzenie motywacji rodzinny do rozwiązywania jej problemów i dokonania zmiany.

6. Działania prawne.

- Przygotowanie gruntu interwencji do udzielania rodzinie różnych form pomocy: prawnej, psychologicznej, socjalnej, medycznej.
- Interwencję inicjuje instytucja, która rozpoznała sygnały krzywdzenia dziecka.
- W poważniejszych przypadkach należy opracować plan interdyscyplinarny, w który zaangażowane są różne instytucje. Wówczas należy zdecydować, kto będzie koordynować i monitorować przebieg interwencji.

VI. ZADANIA PRZEDSZKOLA W RAMACH POMOCY DZIECKU KRZYWDZONEMU, DZIECKU W KRYZYSIE ORAZ POZOSTAŁYM DZIECIOM W PRZEDSZKOLU

1. Zauważenie sygnałów krzywdzenia i zainicjowanie działań interwencyjnych we współpracy z innymi służbami działającymi w lokalnym systemie pomocy.
2. Podjęcie współpracy z rodzicami w celu powstrzymania krzywdzenia dziecka i rozwiązywania jego problemów.
3. W uzasadnionych przypadkach podjęcie działań prawnych (zawiadomienie sądu rodzinnego lub/i policji, prokuratury).
4. Natychmiastowe reagowanie, gdy dziecko przejawia kryzys emocjonalny, rodzinny, tożsamości czy społeczny.
5. Objęcie dziecka na terenie przedszkola konieczną pomocą w realizowaniu przez nie zadań przedszkolnych i budowaniu pozytywnych relacji z dorosłymi i rówieśnikami.
6. Przedszkole może objąć dziecko w przedszkolu:
  - a) Socjoterapią,
  - b) Psychoterapią,
  - c) Wsparciem psychologa,
  - d) Codzienną pracą nad korygowaniem zaburzeń zachowania dziecka w ramach zajęć z wychowawcą i nauczycielami,
  - e) Wsparciem emocjonalnym w ramach pracy z wychowawcą i nauczycielami.
7. Zapewnianie dziecku bezpiecznego i wspierającego środowiska w przedszkolu.
8. Kierowanie dziecka do specjalistów zgodnie z jego potrzebami i zaobserwowanymi trudnościami.
9. Współpraca z rodziną w ramach nawiązywania kontaktu i szukania wspólnego rozwiązania problemu.
10. Opracowywanie planu wsparcia dla dziecka krzywdzonego, z uwzględnieniem jego indywidualnych potrzeb. Plan może obejmować również:
  - a) Spotkania z nauczycielami,
  - b) Spotkania ze specjalistami,
  - c) Udzielanie dodatkowego wsparcia edukacyjnego,
  - d) Objęcie pomocą psychologiczno-pedagogiczną,
  - e) Skierowanie do poradni psychologiczno-pedagogicznej,
  - f) Udzielanie dodatkowego wsparcia psychologicznego,
  - g) Śledzenie postępów dziecka.
11. Prowadzenie edukacji w zakresie zdrowia psychicznego celem rozwijania umiejętności rozpoznawania i reagowania na kryzysy u dzieci oraz objawy krzywdzenia małych dzieci.
12. Ocenianie u dziecka krzywdzonego, dziecka w kryzysie oraz pozostałych dzieci w przedszkolu następujących elementów oraz reagowanie na nie:
  - a) Dobrostan emocjonalny,
  - b) Samoocena i pewność siebie,
  - c) Relacje społeczne,
  - d) Zdolność do radzenia sobie ze stresem,
  - e) Równowaga między życiem przedszkolnym, a rodzinnym.
13. Dbanie przez kadre przedszkola o zdrowie psychiczne dzieci w formie:
  - a) Tworzenia przyjaznego i wspierającego środowiska dla dzieci,
  - b) Wsparcia emocjonalnego dzieci i doradztwa dla rodziców,
  - c) Programów edukacyjnych na temat zdrowia psychicznego dla dzieci i rodziców,
  - d) Współpracy z rodzicami,
  - e) Wdrażania polityki zapobiegania i reagowania na przemoc.

VII. PROCEDURY I ZASADY PODEJMOWANIA INTERWENCJI W SYTUACJI PODEJRZENIA KRZYWDZENIA LUB POSIADANIA INFORMACJI O KRZYWDZENIU MAŁOLETNIEGO

A. KLASYFIKACJA PRZEMOCY

1. Przemoc fizyczna (bierna i czynna).
2. Przemoc psychiczna.
3. Przemoc seksualna.
4. Przemoc ekonomiczna.
5. Zaniedbanie i odrzucenie.
6. Przejawy przemocy: m.in. krępowanie ruchów, policzkowanie, ciągnięcie za włosy, duszenie, kopanie, popychanie, bicie, polewanie substancjami żrącymi, przypalanie, zamykanie w odizolowanym pomieszczeniu, głodzenie, zakaz załatwiania swoich potrzeb fizjologicznych, zakaz spania w łóżku, zakaz wchodzenia do kuchni/łazienki, wyrzucanie dziecka z szaf rzeczy i niszczenie jego mienia, obrażanie, poniżanie, krytykowanie, ośmieszanie, lekceważenie, ujawnianie tajemnic, uniemożliwianie podejmowania decyzji, wykorzystywanie seksualne, molestowanie, udostępnianie niedozwolonych materiałów pornograficznych, itd.
7. Symptomy u dziecka krzywdzonego przemocą:
  - Ślady rąk będące efektem gwałtownego chwytania i potrząsania,
  - Ślady wiązania i duszenia,
  - Regularne przebarwienia skóry w różnych częściach ciała i pręgi; często w kształcie przedmiotów lub narzędzi, którymi były zadane,
  - Obrzęki i sińce, najczęściej na twarzy, plecach, ramionach, klatce piersiowej i udach,
  - Naderwana małżowina ucha,
  - Ubytki włosów powstające w wyniku wyrwania ich wraz ze skórą,
  - Urazy głowy, złamania, zwichnięcia kości,
  - Obrażenia wewnętrzne jamy brzusznej (przyczyny zgonu maltretowanego dziecka),
  - Wymowne obrażenia miejsc intymnych w przypadku brutalnych form wykorzystywania seksualnego,
  - Trudności w chodzeniu i siadaniu,
  - Chronicznie utrzymujące się dolegliwości np. ból brzucha,
  - Specyficzne reakcje behawioralne, np. trudności z opanowaniem potrzeb fizjologicznych,
  - Tiki nerwowe,
  - Mimowolne ruchy różnych mięśni,
  - Kompulsje,
  - Płacz,
  - Nietypowe zachowania, itp.

B. SCHEMAT INTERWENCJI W PRZYPADKU PODEJRZENIA KRZYWDZENIA DZIECKA PRZEZ OSOBY TRZECIE (NP. WOLONTARIUSZY, PRACOWNIKÓW PRZEDSZKOLA ORAZ INNE OSOBY, KTÓRE MAJĄ KONTAKT Z DZIECKIEM)

1. Jeśli podejrzewasz, że dziecko:
  - a) Doświadcza przemocy z uszczerbkiem na zdrowiu, wykorzystania seksualnego lub/i zagrożone jest jego życie; przemoc z uszczerbkiem na zdrowiu oznacza spowodowanie choroby lub uszkodzenia ciała (np. złamanie, zasinienie, wybite zęba, zranienie)

a także m.in. pozbawienie wzroku, słuchu, mowy, wywołanie innego ciężkiego kalectwa, trwałej choroby psychicznej, zniekształcenia ciała itp., to:

- Zadbaj o bezpieczeństwo dziecka i odseparuj je od osoby podejrzanej o krzywdzenie,
  - Zawiadom policję – nr tel. 112 lub 997 (w rozmowie z konsultantem podaj swoje dane osobowe, dane dziecka, dane osoby podejrzewanej o krzywdzenie oraz wszelkie znane Ci fakty w sprawie);
- b) Doświadcza jednorazowo innej przemocy fizycznej (np. klapsy, popychanie, szturchanie) lub przemocy psychicznej (np. poniżanie, dyskryminacja, ośmieszanie), to:
- Zadbaj o bezpieczeństwo dziecka i odseparuj je od osoby podejrzanej o krzywdzenie,
  - Zakończ współpracę/rozwiąż umowę z osobą krzywdzącą dziecko;
- c) Jest pokrzywdzone innymi typami przestępstw, to:
- Zadbaj o bezpieczeństwo dziecka i odseparuj je od osoby podejrzanej o krzywdzenie,
  - Poinformuj na piśmie policję lub prokuraturę, składając zawiadomienie o możliwości popełnienia przestępstwa (zawiadomienie możesz zaadresować do najbliższej jednostki, w zawiadomieniu podaj swoje dane osobowe, dane dziecka i dane osoby podejrzanej o krzywdzenie oraz wszelkie znane Ci fakty w sprawie – opisz co dokładnie się zdarzyło i kto może mieć o tym wiedzę, zawiadomienie możesz też złożyć anonimowo, ale podanie danych umożliwi organowi szybsze uzyskanie potrzebnych informacji);
- d) Doświadcza innych niepokojących zachowań (tj. krzyk, niestosowne komentarze) to:
- Zadbaj o bezpieczeństwo dziecka i odseparuj je od osoby podejrzanej o krzywdzenie,
  - Przeprowadź rozmowę dyscyplinującą, a w przypadku braku poprawy zakończ współpracę.

C. SCHEMAT INTERWENCJI W PRZYPADKU PODEJRZENIA KRZYWDZENIA DZIECKA PRZEZ INNE DZIECI

1. Jeśli podejrzewasz, że dziecko:

1. Doświadcza ze strony innego dziecka przemocy z uszczerbkiem na zdrowiu, wykorzystania seksualnego lub/i zagrożone jest jego życie, to:
  - Zadbaj o bezpieczeństwo dziecka i odseparuj je od osoby podejrzanej o krzywdzenie,
  - Przeprowadź rozmowę z rodzicami/opiekunami dzieci uwikłanych w przemoc,
  - Równoległe zawiadom najbliższy sąd rodzinny lub policję, wysyłając zawiadomienie o możliwości popełnienia przestępstwa;
2. Doświadcza ze strony innego dziecka jednorazowo innej przemocy fizycznej (np. popychanie, szturchanie), przemocy psychicznej (np. poniżanie, dyskryminacja,

ośmieszanie) lub innych niepokojących zachowań (tj. krzyk, niestosowne komentarze) to:

- Zadbaj o bezpieczeństwo dziecka i odseparuj je od osoby podejrzanej o krzywdzenie,
- Przeprowadź rozmowę osobno z rodzicami dziecka krzywdzącego i krzywdzonego oraz opracuj działania naprawcze,
- W przypadku powtarzającej się przemocy powiadom lokalny sąd rodzinny, wysyłając wniosek o wgląd w sytuację rodziny.

D. SCHEMAT INTERWENCJI W PRZYPADKU PODEJRZENIA KRZYWDZENIA DZIECKA PRZEZ RODZICA LUB OPIEKUNA

1. Jeśli podejrzewasz, że dziecko:

a) Doświadcza przemocy z uszczerbkiem na zdrowiu, wykorzystania seksualnego lub/i zagrożone jest jego życie, to:

- Zadbaj o bezpieczeństwo dziecka i odseparuj je od osoby podejrzanej o krzywdzenie,
- **Zawiadom policję – nr 112 lub 997;**

b) Doświadcza zaniedbania lub rodzic/opiekun dziecka jest niewydolny wychowawczo (np. dziecko chodzi w nieadekwatnych do pogody ubrań, opuszcza miejsce zamieszkania bez nadzoru osoby dorosłej), to:

- Zadbaj o bezpieczeństwo dziecka,
- Porozmawiaj z rodzicem/opiekunem,
- Powiadom o możliwości **wsparcia psychologicznego** i/lub **materialnego**,
- W przypadku braku współpracy rodzica/opiekuna powiadom **właściwy ośrodek pomocy społecznej;**

c) Jest pokrzywdzone innymi typami przestępstw, to:

- Poinformuj na piśmie **policję** lub **prokuraturę**, wysyłając zawiadomienie o możliwości popełnienia przestępstwa;

d) Doświadcza jednorazowo przemocy fizycznej (np. klapsy, popychanie, szturchanie), przemocy psychicznej (np. poniżanie, dyskryminacja, ośmieszanie) lub innych niepokojących zachowań (tj. krzyk, niestosowne komentarze), to:

- Zadbaj o bezpieczeństwo dziecka,
- Przeprowadź rozmowę z rodzicem/opiekunem podejrzanym o krzywdzenie,
- Powiadom o możliwości **wsparcia psychologicznego**.

W przypadku braku współpracy rodzica/opiekuna lub powtarzającej się przemocy powiadom **właściwy ośrodek pomocy społecznej**. Równolegle złóż do **sądu rodzinnego** wniosek o wgląd w sytuację rodziny.

E. RAPORT Z INTERWENCJI W SYTUACJI PODEJRZENIA KRZYWDZENIA LUB POSIADANIA INFORMACJI O KRZYWDZENIU (załącznik 1)

VIII. PROCEDURY I OSOBY ODPOWIEDZIALNE DO SKŁADANIA ZAWIADOMIEŃ O PODEJRZENIU POPEŁNIENIA PRZESTĘSTWA NA SZKODĘ MAŁOLETNEGO ORAZ ZAWIADOMIENIA SĄDU OPIEKUŃCZEGO

W przypadku uzyskania informacji, że dziecko jest ofiarą przemocy w rodzinie, należy podjąć następujące kroki:

1. Nauczyciel/wychowawca powinien sporządzić **notatkę służbową** i przekazać uzyskaną informację pedagogowi specjalnemu/ dyrektorowi.
2. Wychowawca/ pedagog specjalny powinien przeprowadzić **rozmowę** z dzieckiem w celu potwierdzenia faktu krzywdzenia oraz poinformować dziecko o tym, jakie działania będą podjęte, uwzględniając jego wiek oraz możliwość zrozumienia sytuacji. Należy zapewnić dziecko o pomocy i wsparciu, jakie otrzymuje oraz wyjaśnić, że nie jest samo w tej sytuacji. Należy sporządzić **notatkę** z rozmowy.
3. Dyrektor w obecności wychowawcy/pedagoga specjalnego wzywa do przedszkola rodziców/opiekunów prawnych, przeprowadza z nimi **rozmowę** (wywiad), informuje o zamiarze podjęcia określonych działań i przedstawia propozycję ustalenia planu bezpieczeństwa dla dziecka. Należy sporządzić **notatkę** z rozmowy.
4. Wychowawca/pedagog specjalny powinien sporządzić **opis sytuacji** przedszkolnej i rodzinnej dziecka na podstawie swoich obserwacji oraz rozmów z pozostałymi nauczycielami oraz **plan bezpieczeństwa** (pomocy dziecku), który uwzględniałby przede wszystkim sposoby zapewnienia dziecku bezpieczeństwa oraz opis wsparcia, jakie przedszkole może zaoferować dziecku, a także informację o specjalistycznych placówkach pomocy dziecku, jeśli istnieje taka potrzeba.
5. Pedagog specjalny/wychowawca ustala/omawia/mediuje z rodzicami/opiekunami prawnymi **plan bezpieczeństwa** (pomocy dziecku) poprzez określenie sposobu powstrzymania przemocy ze strony dorosłych wobec dziecka i zobowiązanie do skonsultowania sprawy przemocy z **psychologiem**. Ponadto ustala **harmonogram kontaktów** z osobami i instytucjami wspierającymi rodzinę w sytuacji przemocy wobec dziecka.
6. Dyrektor informuje rodziców/opiekunów prawnych o konsekwencjach prawnych przemocy wobec dziecka i obowiązkach przedszkola zgłaszania do prokuratury i sądu rodzinnego i nieletnich przemocy wobec małoletniego.
7. Jeśli rodzice/opiekunowie prawni odmawiają współpracy lub odmawiają podjęcia działań proponowanych przez przedszkole, dyrektor przedszkola niezwłocznie składa zawiadomienie o podejrzeniu przestępstwa do **prokuratury** lub wniosek o wgląd w sytuację rodziny do **sądu rodzinnego i nieletnich**.
8. Dalszy tok postępowania leży w kompetencji tych instytucji.

IX. ZASADY I SPOSÓB UDOSTĘPNIANIA PERSONELOWI I OPIEKUNOM DZIECKA „POLITYKI OCHRONY” DO JEJ ZAZNAJOMIENIA I STOSOWANIA

1. Standardy Ochrony Małoletnich zakładają, że wszyscy pracownicy przedszkola, a także rodzice oraz osoby współpracujące z przedszkolem (wolontariusze czy inni przedstawiciele) powinni zapoznać się z polityką ochrony małoletnich.
2. Wszelkie dokumenty/procedury/zasady polityki związane z wprowadzeniem Standardów Ochrony Małoletnich są udostępniane personelowi, małoletnim i ich opiekunom.
3. Małoletnim w przedszkolu przedstawia się zakres edukacyjny odpowiedni dla danej grupy wiekowej.
4. Dokumenty te można znaleźć na stronie internetowej przedszkola lub/i na tablicy informacyjnej w szatni przedszkolnej.
5. Każdy pracownik ma obowiązek zapoznać się z w/w dokumentacją po zawarciu umowy o pracę.
6. Rodzice/opiekunowie małoletnich zapoznawani są w/w dokumentami każdorazowo na początku roku szkolnego.
7. Zapoznanie z w/w dokumentami każda osoba potwierdza swoim podpisem.

X. ZASADY KORZYSTANIA Z URZĄDZEŃ ELEKTRONICZNYCH Z DOSTĘPEM DO INTERNETU

1. Infrastruktura sieciowa przedszkola umożliwia dostęp do Internetu personelowi.
2. Osobą odpowiedzialną za Internet w przedszkolu jest właściciel przedszkola, organ prowadzący.
3. Dzieci w przedszkolu nie mogą korzystać z urządzeń elektronicznych z dostępem do Internetu, z wyjątkiem zajęć edukacyjnych i terapeutycznych, tylko i wyłącznie pod kontrolą nauczycieli.
4. Nauczyciele mają obowiązek kontrolować przekazywane treści dzieciom za pośrednictwem stron internetowych, specjalnie dostosowanych do prowadzenia zajęć edukacyjnych z dziećmi.
5. Potrzeba rozwiązań organizacyjnych na poziomie przedszkola bazować mają na aktualnych standardach bezpieczeństwa.
6. Zabezpieczenie sieci internetowej przedszkola przed niebezpiecznymi treściami poprzez instalację i aktualizację odpowiedniego, nowoczesnego oprogramowania leży w gestii właściciela przedszkola, organu prowadzącego w porozumieniu z odpowiednimi firmami.
7. W przedszkolu nie znajdują się komputery ze swobodnym dostępem do Internetu.
8. Należy przeprowadzać pogadanki, zajęcia edukacyjne na temat bezpiecznego korzystania z Internetu oraz cyberprzemocy, dostosowane odpowiednio do wieku dzieci.
9. W miarę możliwości właściciel przedszkola, organ prowadzący organizuje dla dzieci, rodziców oraz personelu warsztaty dotyczące bezpiecznego korzystania z Internetu.
10. Właściciel przedszkola, organ prowadzący zapewnia stały dostęp do materiałów edukacyjnych dotyczących bezpiecznego korzystania z Internetu.

XI. PROFILAKTYKA PRZEMOCY SEKSUALNEJ U OSÓB Z NIEPEŁNOSPRAWNOŚCIĄ INTELEKTUALNĄ

1. Działania na podstawie Art. 198. Wykorzystywanie seksualne bezradności, niepoczytalności, Kodeks Karny (z 6 czerwca 1997 r.): „Kto wykorzystując bezradność innej osoby lub wynikający z upośledzenia umysłowego lub choroby psychicznej brak zdolności tej osoby do rozpoznawania znaczenia czynu lub pokierowania swoim postępowaniem, doprowadza ją do obcowania płciowego lub do poddania się innej czynności seksualnej albo do wykonania takiej czynności, podlega karze pozbawienia wolności od 6 miesięcy do 8 lat.”
2. Personel powinien stale poszerzać swoją wiedzę na temat:
  - Rodzaju form, jakie może przybierać przemoc seksualna,
  - Statystyki dotyczącej omawianego zjawiska,
  - Specyfiki funkcjonowania poznawczego osób z niepełnosprawnością intelektualną i jej znaczenia w planowaniu edukacji dla tej grupy osób,
  - Rodzaju pomocy dydaktycznych, które mogą być przydatne w organizowaniu zajęć z profilaktyki przemocy seksualnej,
3. Personel powinien być świadomy czynników zwiększających ryzyko przemocy seksualnej wobec osób z niepełnosprawnością intelektualną:
  - a) cechy ofiary:
    - ograniczone umiejętności komunikowania się utrudniające wezwanie pomocy,
    - trudności w rozumieniu i przestrzeganiu norm społecznych,
    - osłabiona ocena sytuacji i intencji sprawcy,
    - niemożliwość rozpoznawania aktów przemocy (branie ich za coś innego),
    - niezdolność do unikania lub wycofywania się z sytuacji krzywdzenia,
    - niezdolność do zidentyfikowania przestępcy;
  - b) doświadczenia socjalizacyjne:
    - nieposzanowanie praw osobistych dziecka,
    - oczekiwanie od dziecka posłuszeństwa i uległości,
    - niski status społeczny,
    - niska samoocena dziecka,
    - brak siły w relacjach z ludźmi, brak pewności siebie i asertywności,
    - brak wiedzy o normach społecznych dotyczących prywatności i granic osobistych;
  - c) czynniki sytuacyjne:
    - prowadzenie przez dziecko i jego rodzinę odizolowanego trybu życia,
    - brak możliwości rozmawiania z drugą osobą, zwierza się jej,
    - przyjmowanie leków utrudniających samoobronę w sytuacji zagrożenia, np. w domu podczas snu.
4. Metody edukacji przeciwko przemocy z dziećmi z niepełnosprawnością powinny być dostosowane do poziomu ich myślenia oraz do osobistych preferencji dotyczących przyswajania wiedzy. Podobnie pomoce dydaktyczne powinny być dostosowane do poziomu myślenia dzieci z niepełnosprawnością intelektualną.

XII. PROCEDURY POSTĘPOWANIA Z DZIECKIEM Z RODZINY DYSFUNKCYJNEJ W SYTUACJI OZNAK ZNEĆCANIA PSYCHICZNEGO I FIZYCZNEGO

1. Jeśli istnieje uzasadnione podejrzenie, że stosowana jest przemoc wobec dziecka, zadaniem dyrektora jest założenie „Niebieskiej Karty”.
2. Wszczęcie procedury następuje poprzez wypełnienie formularza „Niebieska Karta - A” w obecności wychowawcy oraz rodziców/opiekunów dziecka.
3. W sytuacji, gdy rodzic jest sprawcą przemocy, wówczas kartę wypełnia się w obecności najbliższej pełnoletniej osoby dziecka.
4. Wypełniony formularz „Niebieska karta – A” przedszkole przekazuje przewodniczącemu zespołu interdyscyplinarnego do spraw przeciwdziałania przemocy w rodzinie w terminie nie później niż 7 dni od wszczęcia procedury.
5. Dyrektor przedszkola ma prawo wystąpić do sądu rodzinnego prokuratury, ośrodka pomocy społecznej z zawiadomieniem o zagrożeniu dziecka krzywdzeniem. Dyrektor ma prawo założyć zażalenie na postanowienie prokuratora o odmowie wszczęcia śledztwa w sprawie podejrzenia przemocy wobec dziecka ze strony rodziców.
6. Dyrektor ma obowiązek sprawować opiekę nad dziećmi oraz stwarzać warunki do harmonijnego rozwoju psychofizycznego poprzez aktywne działania prozdrowotne i profilaktyczne.
7. Obowiązkiem nauczycieli i wychowawców jest udzielanie pomocy dzieciom, w sytuacji gdy ich zdrowie i życie jest zagrożone.
8. Nauczyciele mają prawo wysłać wniosek do sądu rejonowego, wydziału rodziny i nieletnich z prośbą o wydanie zgody na poddanie dziecka badaniu lekarskiemu bez wiedzy i zgody rodziców/opiekunów, jeśli istnieje taka potrzeba.

XIII. PROCEDURA MONITOROWANIA POLITYKI OCHRONY DZIECI PRZED KRZYWDZENIEM – STANDARDÓW OCHRONY MAŁOLETNIICH

1. Dyrektor przedszkola *Zarządzeniem* powołuje osobę odpowiedzialną za monitoring realizacji Polityki Ochrony Dzieci. *Zarządzenie* przekazuje na zwołanej naradzie Rady Pedagogicznej. *Zarządzenie* należy zaprotokołować.
2. Za monitoring i wdrażanie Polityki Ochrony dzieci odpowiada dyrektor.
3. Dyrektor decyduje o okresie, podczas którego powołana osoba będzie sprawować monitoring nad realizacją konkretnych zadań.
4. Do zadań osoby powołanej osoby należy:
  - a) Monitorowanie realizacji procedur i standardów i zgłaszanie dyrektorowi wszystkich nieprawidłowości
  - b) Zgłaszanie dyrektorowi wszystkich zdarzeń związanych z podejrzeniem krzywdzenia dziecka
  - c) Ścisła współpraca z dyrektorem oraz właścicielami przedszkola
  - d) Proponowanie dyrektorowi ofert z warsztatami i zajęciami dla pracowników, rodziców i dzieci z zakresu Standardów Ochrony Małoletnich
  - e) W porozumieniu z dyrektorem oraz właścicielem przedszkola, udostępnianie i dbanie o stały dostęp do materiałów edukacyjnych (broszury, ulotki, plakaty, książki) w zakresie:
    - Praw dziecka,
    - Ochrony zagrożeniami przemocą,
    - Ochrony przed wykorzystywaniem seksualnym,
    - Zasad bezpieczeństwa w Internecie.
  - f) Współpraca z fundacjami;
  - g) Nadzorowanie realizacji zadań przez nauczycieli i wychowawców:
    - Sprawdzanie, czy prowadzone są zajęcia dla dzieci oraz dokumentowanie w dziennikach grup:
      - zajęcia na temat praw dziecka;
      - zajęcia na temat ochrony przed przemocą oraz wykorzystywaniem;
      - zajęcia z zakresu profilaktyki przemocy rówieśniczej;
      - zajęcia na temat tego, do kogo dzieci mogą się zwrócić po pomoc i radę w przypadku krzywdzenia lub wykorzystywania;
      - zajęcia na temat zagrożeń bezpieczeństwa dzieci w Internecie;
      -
    - Sprawdzanie, czy prowadzona jest gazetka dla rodziców w zakresie Polityki Ochrony Dzieci?
    - Sprawdzanie, czy stale dostępne są materiały dla rodziców?
    - Sprawdzanie, czy w przedszkolu znajduje się plakat z prawami dziecka widoczny dla wszystkich przedszkolaków, rodziców oraz pracowników przedszkola?
    - Sprawdzanie, czy lista numerów kontaktowych w razie zagrożenia jest zawsze dostępna dla pracowników oraz rodziców dzieci?
  - h) Co najmniej raz w roku sporządzanie sprawozdania w ramach monitoringu realizacji Polityki Ochrony Dzieci; opracowanie ankiety monitorującej poziom realizacji Polityki Ochrony Dzieci oraz przedstawienie wniosków na naradzie pedagogicznej oraz zaprotokołowanie ich.
5. Raz na dwa lata dyrektor wraz z osobą monitorującą realizację Polityki dokonuje oceny Standardów Ochrony Małoletnich: ocena aktualnych potrzeb, aktualizacja przepisów. Wnioski z realizacji należy pisemnie udokumentować i zaprotokołować.

XIV. PRAKTYCZNE REALIZOWANIE PROFILAKTYKI PRZECIWDZIAŁANIA PRZEMOCY WOBEC DZIECI

1. Właściciel przedszkola organizuje bezpłatne warsztaty dla dzieci, rodziców oraz pracowników w zakresie Standardów Ochrony Małoletnich.
2. Dyrektor przedszkola monitoruje i wdraża Politykę Ochrony Dzieci.
3. Dyrektor organizuje pomoc dzieciom zgodnie z określonymi procedurami, również w przypadku nieprawidłowości oraz wystąpienia podejrzeń krzywdzenia dzieci.
4. Dyrektor nadzoruje przestrzeganie przez pracowników Standardów Ochrony Małoletnich.
5. Pracownicy przestrzegają zasad, standardów oraz procedur.
6. Nauczyciele i wychowawcy organizują pogadanki oraz zajęcia edukacyjne, udokumentowane na czerwono w dziennikach grup:
  - zajęcia na temat praw dziecka;
  - zajęcia na temat ochrony przed przemocą oraz wykorzystywaniem;
  - zajęcia z zakresu profilaktyki przemocy rówieśniczej;
  - zajęcia na temat tego, do kogo dzieci mogą się zwrócić po pomoc i radę w przypadku krzywdzenia lub wykorzystywania;
  - zajęcia na temat zagrożeń bezpieczeństwa dzieci w Internecie,
7. Nauczyciele i wychowawcy prowadzą gazetkę informacyjną dla rodziców.
8. Nauczyciele i wychowawcy proponują dyrektorowi oraz właścicielowi przedszkola konkretne warsztaty, zajęcia oraz inne działania profilaktyczne.
9. Nauczyciele i wychowawcy stale poszerzają swoją wiedzę na temat ochrony dzieci przez krzywdzeniem oraz sposobami pomocy dzieciom w sytuacji kryzysowych.
10. Nauczyciele i wychowawcy przygotowują na narady artykuły, przemówienia, prelekcje, dyskusje i inne na temat ochrony dzieci.

XV. LOKALNE INSTYTUCJE, FUNDACJE I KAMPANIE WSPIERAJĄCE OFIARY PRZEMOCY

Telefony pierwszego kontaktu

- Policja tel. 112 / 997
- Pogotowie Ratunkowe tel. 112 / 999
- Sąd Rodzinny i Nieletnich, IV Wydział Rodziny i Nieletnich w Sosnowcu, tel. 32 296 18 04
- I Zespół Kuratorskiej Służby Sądowej wykonujący orzeczenia w sprawach karnych, tel. 32 604 76 40
- Prokuratura Okręgowa w Katowicach, tel. 32 133 51 00
- Pomoc społeczna, tel. 48 222 500 108
- Poradnia Psychologiczno-Pedagogiczna nr 2 w Sosnowcu, tel. 32 263 30 34
- Niebieska Linia, tel. 22 668 70 00, 800 120 002, <https://www.niebieskalinia.pl>
- Dziecięcy Telefon Zaufania Rzecznika Praw Dziecka – tel. 0 800 12 12 12
- Biuro Rzecznika Praw Obywatelskich:
Biuro pełnomocnika terenowego w województwie śląskim, tel. 22 20 89 555
- Telefon zaufania – narkomania tel. 801 199 990
- Telefon zaufania – uzależnienia behawioralne tel. 801 889 880
- Pomarańczowa linia – program informacyjno-konsultacyjny dla rodziców dzieci pijących i zażywających środki psychoaktywne, tel. 801 14 00 68
- Infolinia Państwowej Inspekcji Sanitarnej, tel. 800 060 800
- Ogólnopolski Telefon Zaufania Narkotyki, tel. 800 199 990
- Telefon zaufania dla osób w kryzysie emocjonalnym, tel. 116 123
- Linia wsparcia dla osób w stanie kryzysu psychicznego, tel. 800 702 222
- Telefon Zaufania Polskiego Towarzystwa Zapobiegania Narkomanii, tel. 32 206 82 17
- Infolinia Psychiatryczna, tel. 800 600 700
- Telefon Zaufania dla Dzieci i Młodzieży, tel. 116 111
- Narkomania – Pomoc rodzinie, tel. 22 844 44 70
- Anonimowa policyjna linia specjalna, tel. 800 120 148
- Towarzystwo Pomocy Młodzieży, tel. 22 635 54 67

Fundacje i kampanie:

- Fundacja Dajemy Dzieciom Siłę, tel. 22 616 02 68, <https://fdds.pl>
- Fundacja Ocalenie (dla cudzoziemców w Polsce), cpc@cpc.org.pl
- Fundacja Non Licet, tel. 572 108 352, <https://www.nonlicet.pl>
- Kampania „Mówię NIE przemocy seksualnej”
- Kampania społeczna „Możesz mi powiedzieć”
- Kampania „Stop pedofilii”
- Kampania „Świadoma młodość”
- Fundacja SPUNK, <https://edukacjaseksualna.com>
- Fundacja Sexedpl, sexedpl.pl

Przydatne strony internetowe:

- www.kbpn.gov.pl
- www.narkomiana.org.pl

- www.programfred.pl
- www.uzaleznieniabehawioralne.pl
- www.profnet.org.pl
- www.candisprogram.pl
- www.osrodkiterapii.pl